

Patrik Hallberg

SMEDJEHOLM

Halland, Falkenberg kommun, Stafsinge socken,
Arvidstorp 1:168, Smedjeholm 1:65, Kantpressaren 1 & 2:1,
del av Arvidstorp 1:39, Skogstorp 4:148 och Arvidstorp S:6
L2022:5310

RAPPORT KULTURMILJÖ HALLAND 2024:38

KULTURMILJÖ
HALLAND

EN DEL AV HALLANDS KULTURHISTORISKA MUSEUM

Stiftelsen Hallands Läns museer, Kulturmiljö Halland

Uppdragsverksamheten, Halmstad 2024

Arkeologisk utredning och förundersökning 2022.

Bild framsida: AH 611, AH 647, AH 671, AH 728, AH 751, foto mot NÖ.

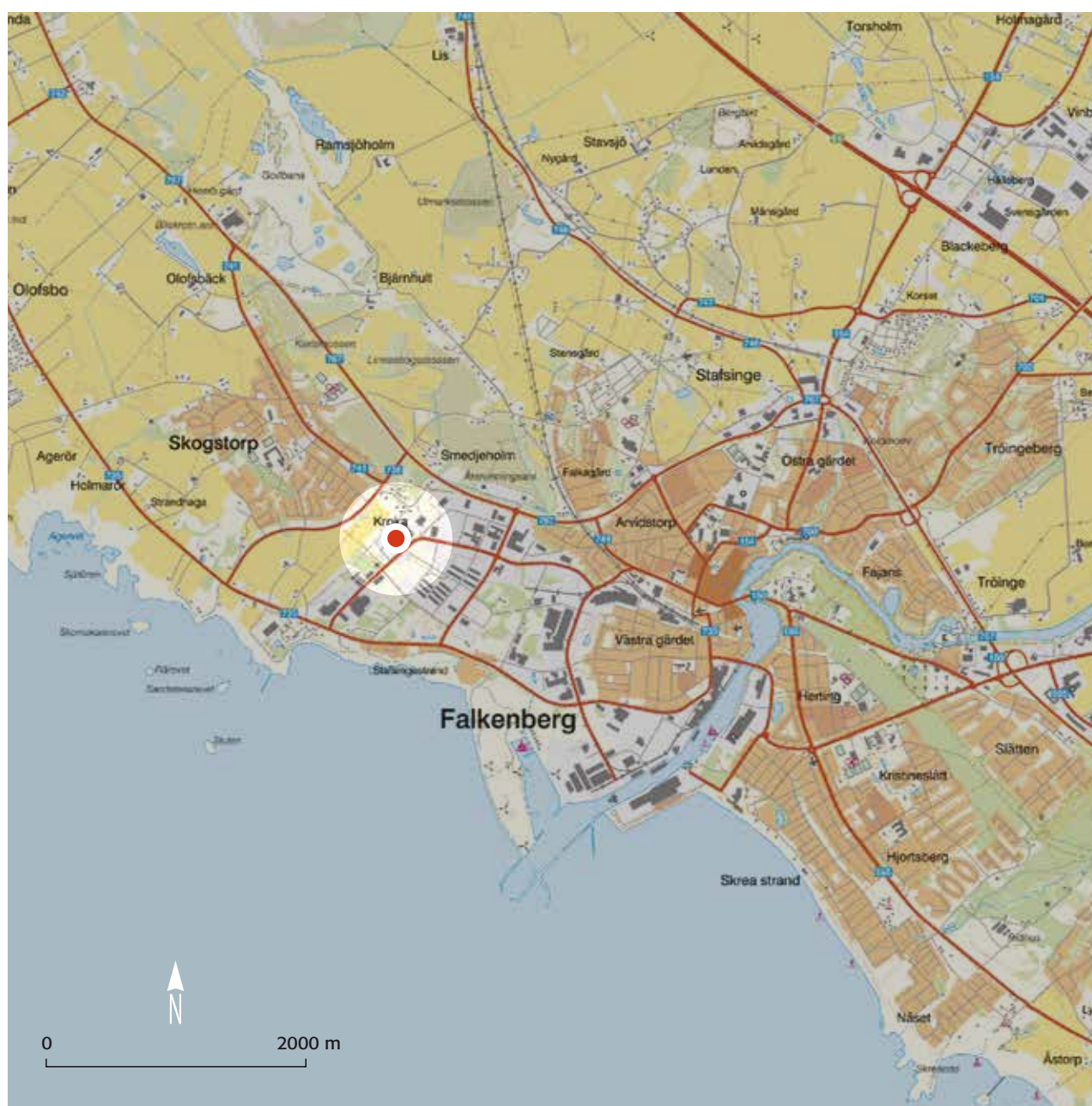
(Fotonr. 2024-5-1). Foto: Patrik Hallberg.

Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet

Ärende nr ms2006/02316.

INNEHÅLL

Bakgrund	3
Tidigare insatser	3
Syfte och metod	3
Topografi och fornlämningsmiljö	4
Historisk markanvändning och kartanalys	5
Undersökningsplanens måluppfyllelse	5
Resultat	5
Anläggningar	5
Fynd	6
Analyser	6
Tolkningsförslag/åtgärdsförslag	8
Tekniska och administrativa uppgifter	10
 Bilagor	 11
Bilaga 1 Schaktbeskrivning, utredning	
Bilaga 2 Schaktbeskrivning Förundersökning	
Bilaga 3 Anläggningstabell Förundersökning	
Bilaga 4 Ritningsförteckning	
Bilaga 5 Fotolista	
Bilaga 6 Makrofossilanalys rapport, Ida Lundberg Västernorrlands museum	

Figur 1. Läget för utrednings- och förundersökningsområdena markerat på Lantmäteriets karta. Skala 1:50 000. (CC).

BAKGRUND

Personal från Kulturmiljö Halland har på uppdrag av Falkenbergs kommun enligt länsstyrelsebeslut 431-6021-2022 gjort en arkeologisk förundersökning av lämningen L2022:5310 inom fastigheten Arvidstorp 1:168 i industriområdet Smedjeholms nordvästra utkant. Förundersökningen genomfördes under två dagar i oktober 2022. Lämningen L2022:5310, som är en boplatslämning övrig, framkom vid den arkeologiska utredningen av området i augusti 2022. Utredningen och förundersökningen utfördes för att Falkenbergs kommun planerar att detaljplanelägga området för att aktualisera gällande planer och flytta ett dike. Fornlämningen L2022:5310 är cirka 1700 m². Kulturmiljö Halland bedömer att det ringa antalet faktiska anläggningar på platsen inte motiverar några fortsatta arkeologiska åtgärder.

TIDIGARE INSATSER

Under den arkeologiska utredningen enligt länsstyrelsebeslut 431-8189-2021 togs det upp sexton schakt med en sammanlagd längd av 386,2 löpmeter. Vid schaktningen framkom vad som tolkades som boplatslämningar. I de sexton schakt som drogs inom utredningsområdet påträffades sju stolphål och två gropar. Den ena av groparna tolkades som troliga rester av en ugn. Anläggningarna var koncentrerade till ett mindre område av utredningsområdet och registrerades som boplatslämning övrig L2020:5310.

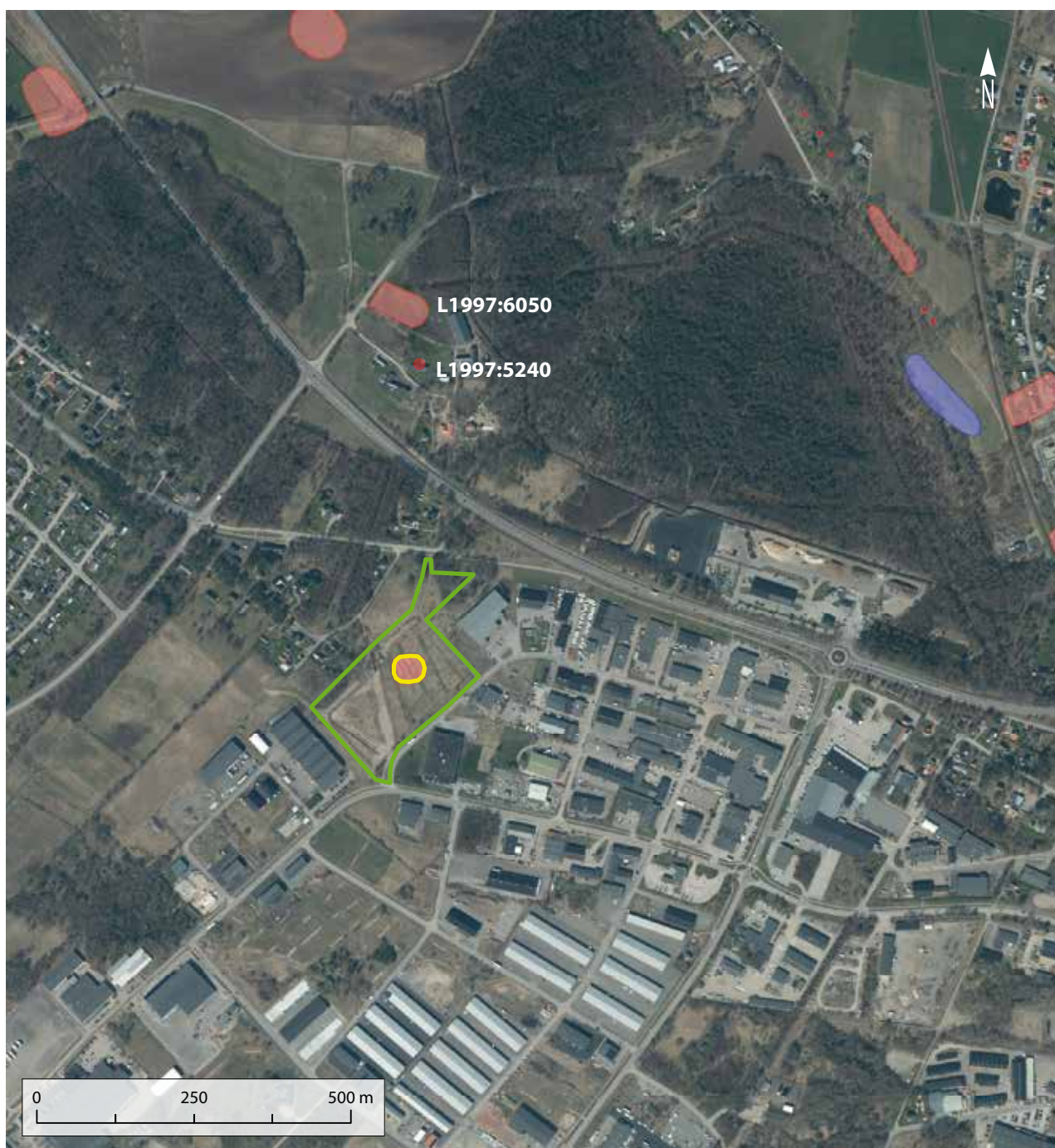
SYFTE OCH METOD

Syftet med förundersökningen var att fastställa fornlämningens karaktär, datering och omfattning samt att avgränsa och beskriva densamma, för att genom detta ge beslutsunderlag till Länsstyrelsen inför fortsatta åtgärder och ett resultat som kan användas som planeringsunderlag för Falkenbergs kommun. Förundersökningen genomfördes genom att förlägga sökschakt mellan de tidigare under utredningen upptagna schakten i syfte att försöka avgränsa fornlämningen samt att söka efter, under mark, dolda anläggningar som kunde bidra till förståelse och datering av densamma. Schakten drogs i nordsydlig riktning med hjälp av traktorgrävare och maskinist från Hule

Maskintjänst. Totalt schaktades 116 löpmeter, med en yta av 246 m². Det grävdes fem schakt med en bredd av cirka 1,8 meter och ett djup av cirka 0,4–1,1 meter. Sökschakten återställdes och uppgrävd matjord lades tillbaka efter genomförd förundersökning. De påträffade anläggningarna dokumenterades och mättes in med hjälp av GPS.

TOPOGRAFI OCH FORNLÄMNINGSMILJÖ

Utredningsområdet är beläget söder om Göteborgsvägen och industriområdet Smedjeholm och ligger mellan Åkarevägen i söder och Göteborgsvägen i norr. Det omfattar en areal om cirka 38 000 m².

Figur 2. Utredningsområdet (grön kontur) och förundersökningsområdet (gul kontur) markerade med omkringliggande fornlämningar. Skala 1:10 000.

Den sydvästra delen är bebyggd, medan det i övrigt är ett gräsbeklätt öppet markområde. Det öppna gräsområdet genomkorsas av ett dike. Marknivån varierar mellan 10–13,5 meter över havet. Enligt jordartskartan från SGU utgörs marken i huvudsak av postglacial sand. Under mesolitisk tid, ca 4500 f Kr var området strandbundet och låg även i anslutning till en sjö som idag utgör Krokamossen.

I närområdet finns inga registrerade fornlämningar. Cirka 320 meter norr om utredningsområdet finns en registrerad Övrig kulturhistorisk lämning i form av en fyndsamling, L1997:5240. Enligt Riksantikvarieämbetets kulturmiljöregister beskrivs samlingen: *Fyndsamling är påträffad mellan åren 1945–1985. Under tiden 1945–55 tog man torv och hittade då flertalet av knackstenarna. Föremålen utgörs av: 9 knackstenar, 2 tjockknackiga flintyxor, 1 oslipad flintyxa, 3 flathuggna spetsar, 1 miniatyrdolk, 8 avslag, 2 koniska spånkärnor, 1 avslagsskrapa, 1 fragment av flintskära, 4 spån, 2 fragment av disk-formade föremål. Föremålen är funna på gårdens marker.*

Ytterligare 80 meter åt norr finns en registrerad bläsbbrukslämning, L1997:6050.

HISTORISK MARKANVÄNDNING OCH KARTANALYS

Enligt 1920 års häradskarta var det aktuella utredningsområdet åkermark som genomkorsades av en väg, vilket motsvarar dagens dike som genomkorsar den öppna gräsytan. På äldre historiska ortofoto finns också en mindre gård i utredningsområdets norra del. Vägen var fortfarande i bruk vid denna tid.

UNDERSÖKNINGSPLANENS MÅLUPPFYLLELSE

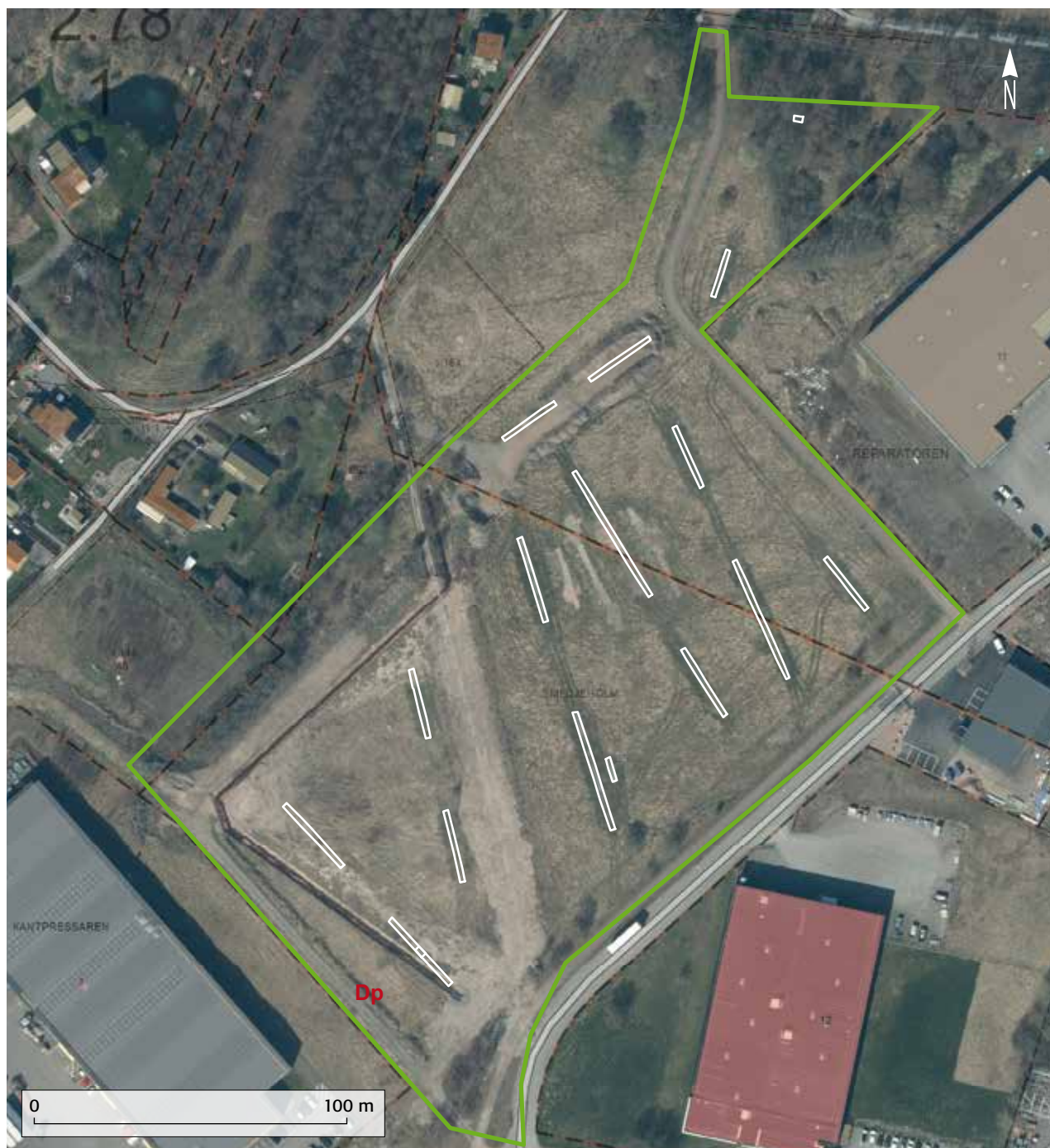
Det som initialt tolkades som en boplatslämning med flera lågtemperaturugnar har genom förundersökningens resultat omtolkats till att endast vara naturliga torvansamlingar med mineralutfällningar.

RESULTAT

Inom förundersökningsområdet schaktades totalt 116 löpmeter, fördelat på fem schakt som var 1,8 meter breda, med en total yta av 246 m². Schakten placerades utifrån syftet att försöka avgränsa och beskriva de tidigare påträffade anläggningarna och grävdes till ett djup av cirka 0,4–1,1 meter. Det registrerades 11 stolphål, en ränna och en grop, samt ytterligare 14 nya anläggningar av den typ som på utredningen tolkades som en eventuell lågtemperaturugn. Av de påträffade anläggningarna undersöktes 23, vilket resulterade i att tio utgick som stenlyft eller djurgångar. Anläggningarna som initialt tolkades som lågtemperaturugnar, omtolkades senare till att vara naturliga torvansamlingar som färgats av urlakade mineraler. Dessa anläggningar innehöll fet humös torvig mörk sand ovanpå flera lager av gulröd till mörkt brunröd sand, vilket i början tolkades som bränd lera. De innehöll dessutom ett svart sotigt lager med bitar av kol. Det har insamlats material för kol- och makrofossilanalyser från dessa anläggningar. Matjordens tjocklek i schakten inom förundersökningsytan är cirka 0,25 meter och bottenlagret består av sand i alla schakt. Det påträffades inget arkeologiskt fyndmaterial vid utredningen eller förundersökningen.

Anläggningar

Under utredningen registrerades sju stolphål och två gropar. Vid den fortsatta förundersökningen påträffades ytterligare 11 stolphål, 1 ränna, 1 grop samt 14 anläggningar av den typ som initialt tolkades som lågtemperaturugn. Alla anläggningar registrerades och därefter valdes 23 ut och undersöktes närmare. Resultatet blev att tio av anläggningarna utgick direkt som stenlyft eller djurgångar. Vid undersökningen av de gropar som troddes vara lågtemperaturugnar framkom flera lager som tolkades som bränd lera till en början, men senare omtolkades till naturliga torvansamlingar med mineralutfällningar. I anläggningarna förekom även bitar av kol i vad som verkade vara flera sotiga lager. Dessa sotiga lager antas ha uppkommit på naturlig väg genom brand utan mänsklig påverkan. Det finns inget i anläggningarna som tyder på mänsklig påverkan, vilket gör att alla dessa anläggningar till slut fick utgå. De kvarvarande anläggningarna som inte utgick bestod av endast sex stolphål, av vilka endast två grävdes, se figur 4. Dessa låg i direkt anslutning till en av torvansamlingarna vilket gör att de troligen också kan utgå.

Figur 3. Utredningsområdet med alla schakt markerade i vitt. Skala 1:2000.

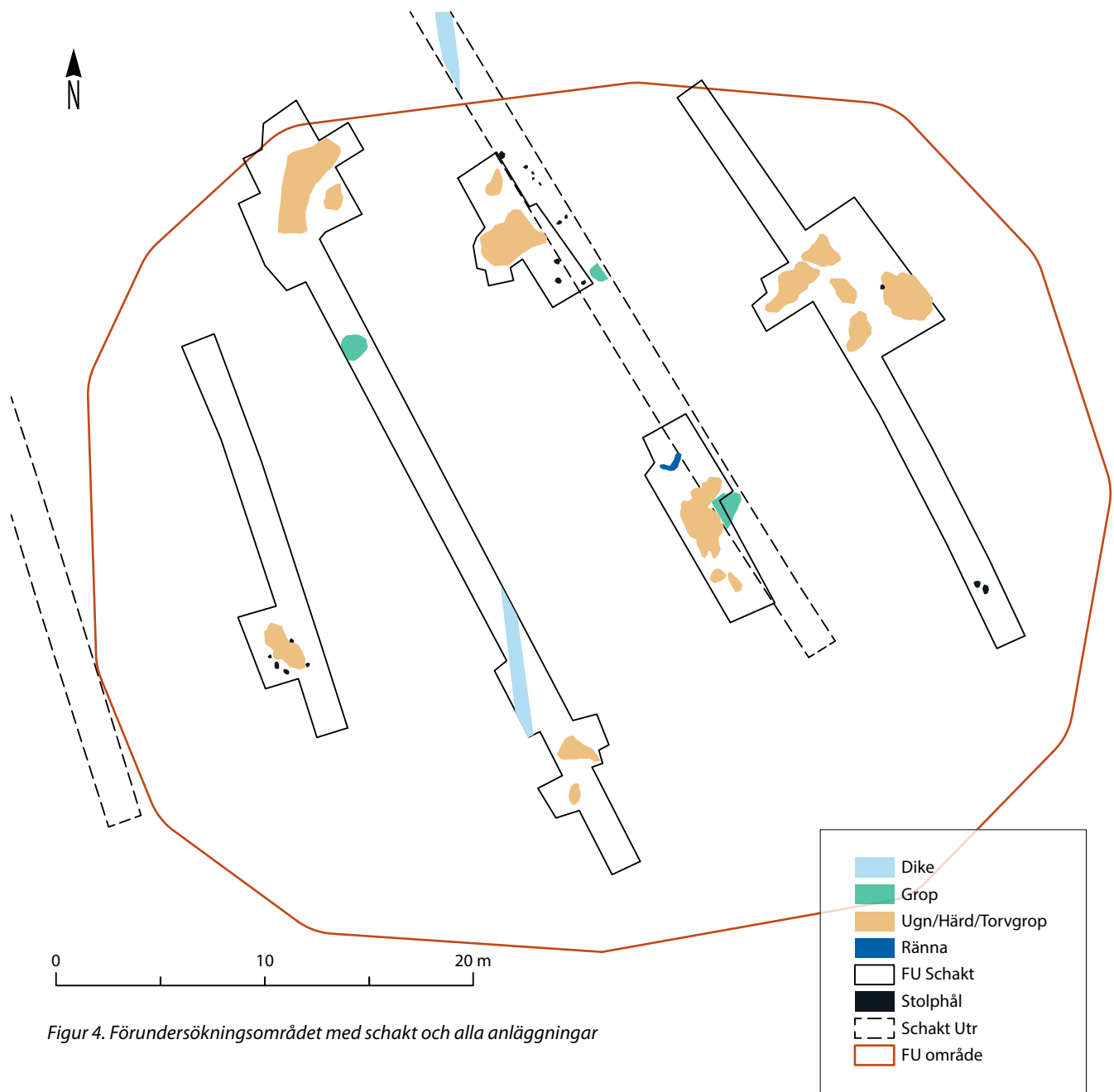
Fynd

Inga fynd registrerades under utredningen eller förundersökningen.

Analyser

Prover för analys av ^{14}C och makrofossil togs i två av de största groparna. Makrofossilprover skickades till Ida Lundberg vid Västernorrlands museum. Då resulta-

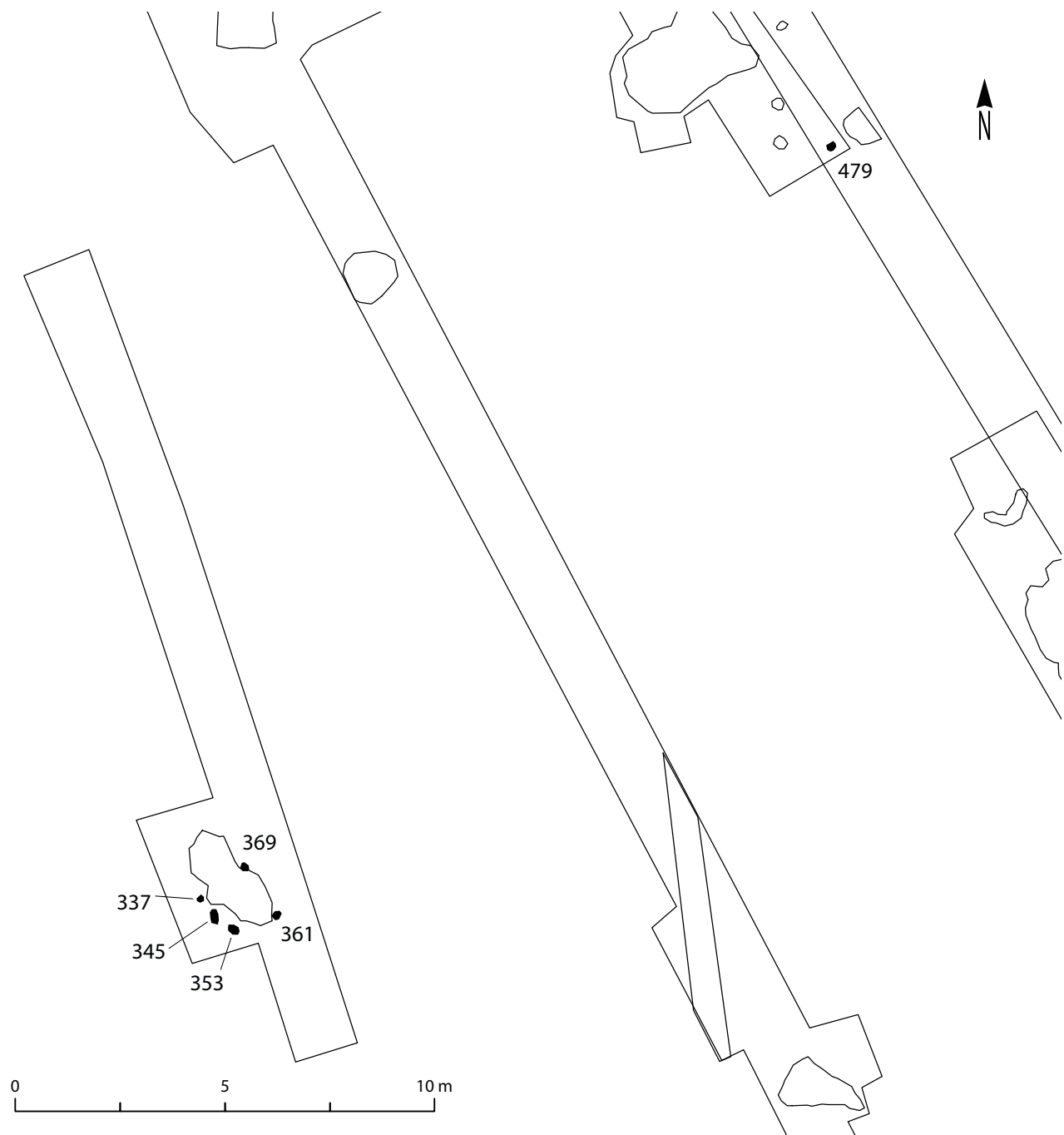
ten från makrofossilanalysen inte bidrog till att bättre förstå groparnas funktion och att det inte påträffats något arkeobotaniskt material eller några indikationer på mänsklig påverkan, beslutades att inte skicka prover vidare för ^{14}C -analys.

Figur 4. Förundersökningsområdet med schakt och alla anläggningar

ID	Class	Undersökt	Andel	Fyllning	Djup	Bredd	Längd
337	Stolphål		0				
345	Stolphål		0				
353	Stolphål		0				
361	Stolphål	X	50	Brun sand	0,13	0,2	0,2
369	Stolphål	X	50	Brun sand	0,14	0,2	0,2
479	Stolphål		0				

Figur 5. Kvarvarande anläggningar som inte med säkerhet kunde uteslutas.

Figur 6. Kvarvarande anläggningar som inte utgick eller ej undersöktes, alla registrerade som stolphål.

TOLKNINGSFÖRSLAG/ ÅTGÄRDSFÖRSLAG

Vad som initialt tolkades som en boplats med ett antal lågtemperaturugnar, omtolkades senare till att vara naturliga torvansamlingar som färgats av urlakade mineraler. Dessa anläggningar innehöll fet humös torvig mörk sand ovanpå flera lager av gulröd till mörkt brunröd sand, vilket i början tolkades som bränd

lera. Dessutom innehöll flera av groparna ett svart sotigt lager med bitar av kol, som skapade förvirring i tolkandet av anläggningarna. Kulturmiljö Halland bedömer att det ringa antalet faktiska anläggningar på platsen inte motiverar några fortsatta arkeologiska åtgärder och har tillsammans med Länsstyrelsen kommit fram till att inte förordna någon fortsatt undersökning av platsen.

Figur 7. En av anläggningarna som initialt tolkades som en lågtemperaturugn, men reducerades till torvansamlingsgrop. Registrerad som AH 567. Foto: Patrik Hallberg. (Fotonr. 2024-05-05).

TEKNISKA OCH ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Utredning

Länsstyrelsens dnr:	431-8189-2021
Kulturmiljö Hallands dnr:	2022-88
Fornlämning:	-
Uppdragsgivare:	Falkenbergs kommun
Utförandetid:	2022-08-04 till 2022-08-04
Personal:	Patrik Hallberg, Jonas Carlsson
Höjdsystem:	RH2000
Koordinatsystem:	Sweref99TM
Undersökt yta:	cirka 579 m ²
Dokumentation:	Inmätning med GPS. Digital information finns tillgänglig i Intrasisprojekt Falkenberg_202288U
Bilddokumentation:	-
Fynd:	-
Datering:	-

Förundersökning

Länsstyrelsens dnr:	431-6021-2022
Kulturmiljö Hallands dnr:	2022-373
Fornlämning:	L2022:5310
Uppdragsgivare:	Falkenbergs kommun
Utförandetid:	2022-10-26 till 2022-10-27
Personal:	Patrik Hallberg, Jonas Carlsson
Höjdsystem:	RH2000
Koordinatsystem:	Sweref99TM
Undersökt yta:	cirka 246 m ²
Dokumentation:	Inmätning med GPS. Digital information finns tillgänglig i Intrasisprojekt Falkenberg_2022373
Bilddokumentation:	Fotonr 2024-05:01-07, Ritnings nr HMAK4577
Fynd:	-
Datering:	-

BILAGOR

Bilaga 1 Schaktbeskrivning, utredning

Schaktbeskrivning efter arkeologisk utredning inom Smedjeholm 1:65 mfl. Stafsinge socken, Falkenberg. Uppdragsgivare Falkenbergs kommun.

Fastighet Smedjeholm 1:65 mfl.

OS200	0,00 – 0,30 m Matjord. 0,30 – 0,50 m Ljugul fin sand. 0,50 – 0,75 m Ljusbrun fläckig sand. 0,75 – 1,10 m Ljusgrå lera.
OS212	0,00 – 0,35 m Matjord. 0,35 – 0,55 m Ljugul fin sand. 0,55 – 0,85 m Ljusbrun fläckig siltig sand 0,85 – 1,20 m Grusig silt.
OS221	0,00 – 0,30 m Matjord 0,30 – 0,50 m Ljugul fläckig siltig sand.
OS229	0,00 – 0,30 m Matjord. 0,30 – 0,65 m Ljus fläckig sand. 0,65 – 0,90 m Ljusbrun sand.
OS238	0,00 – 0,30 m Matjord. 0,30 – 0,50 m Ljus fläckig fin sand.
OS246	0,00 – 0,30 m Matjord. 0,30 – 0,40 m Ljusgrå humös sand. 0,40 – 1,00 m Ljusbrun sand. 1,00 – 1,10 m Brun lerig fuktig sand. Dike/ränna i mitten av schaktet.
OS275	0,00 – 0,35 m Matjord. 0,35 – 0,45 m Ljus fin sand.
OS299	0,00 – 0,30 m Matjord. 0,30 – 0,45 m Ljugul fin sand. AG313 grop/ugn?
OS396	0,00 – 0,30 m Matjord. 0,30 – 0,45 m Ljus fläckig fin sand.
OS404	0,00 – 0,30 m Matjord. 0,30 – 0,45 m Ljus fläckig fin sand
OS426	0,00 – 0,30 m Matjord. 0,30 – 0,40 m Ljus fläckig fin sand

OS456 0,00 – 0,30 m Matjord.
0,30 – 0,40 m Ljus fin sand, en del knytnävsstora stenar.

OS464 0,00 – 0,20 m Matjord.
0,20 – 0,40 m Grusig sand. Asfaltsbeläggning i S. kanten (väg), äldre fastighet.

OS470 0,00 – 0,25 m Matjord.
0,25 – 0,35 m Ljus fin sand.

OS481 0,00 – 0,30 m Matjord.
0,30 – 0,45 m Ljus sand, en del knytnävsstora stenar.

Bilaga 2 Schaktbeskrivning Förundersökning

Halland
Stafsinge sn
Arvidstorp 1:168
L2022:5310
Arkeologisk förundersökning 2022

Schaktbeskrivning efter arkeologisk förundersökning inom Arvidstorp 1:168, Stafsinge socken, Falkenberg.
Uppdragsgivare Falkenbergs kommun.

Fastighet Arvidstorp 1:168

OS218 0,00 – 0,25 m Matjord.
0,25 – 0,30 m sand.

OS236 0,00 – 0,25 m Matjord.
0,25 – 0,35 m sand.

OS247 0,00 – 0,20 m Matjord.
0,20 – 0,50 m sand.

OS255 0,00 – 0,25 m Matjord.
0,25 – 0,35 m sand.

OS291 0,00 – 0,20 m Matjord.
0,20 – 0,25 m sand.

Bilaga 3 Anläggningstabell Förundersökning

Halland

Stafsinge sn

Arvidstorp 1:168

L2022:5310

Arkeologisk förundersökning 2022

Intrasisid	Subclass	Undersökt	Utgår	Undersökt andel	Undersökning- smetod	Fyllningskaraktär	Sot	Kol	Fyllningsmaterial	Djup	Lera	Bredd	Längd	Info
200	Stolphål	X	X	50										
209	Stolphål	X	X	50										
307	Härd	X	X	25	Skärslev	Sotig		X	Sand	0,35		1,2	1,2	Torv
337	Stolphål			0										
345	Stolphål			0										
353	Stolphål			0										
361	Stolphål	X		50	Skärslev	Brun			Sand	0,13		0,2	0,2	
369	Stolphål	X		50	Skärslev	Brun			Sand	0,14		0,2	0,2	
376	Dike			0										
381	Härd	X	X	50										Torv
394	Härd	X	X	25	Skärslev	Brun			Sand	0,08		0,9	1,6	Torv
419	Grop	X	X	50										
433	Härd			0										Torv
464	Härd			0										Torv
479	Stolphål			0										
487	Stolphål	X	X	50										
495	Stolphål	X	X	50		Brun			Sand					
502	Härd	X	X	50	Skärslev	Sotig	X	X	Sand	0,2		2	2,8	Torv
532	Härd	X	X	50	Skärslev	Brun			Sand	0,35		0,75	1,4	Torv
549	Ränna	X	X	50	Skärslev									
567	Härd	X	X	50	Skärslev	Sotig	X	X	Sand	0,35	X	1,25	3,2	Torv
617	Härd	X	X	50	Skärslev	Sotig	X		Sand	0,08		0,6	0,5	Torv
631	Härd	X	X	50	Skärslev									Torv
647	Härd	X	X	50	Skärslev	Sotig	X		Sand	0,08		1,2	1,7	Torv
671	Härd	X	X	50	Skärslev	Sotig	X	X	Sand	0,18		2	2,8	Torv
704	Stolphål	X	X	50	Skärslev									
711	Härd	X	X	50	Skärslev	Sotig			Sand	0,1		0,8	1,9	Torv
728	Härd	X	X	50	Skärslev	Brun		X	Sand	0,25	X	1,95	1,65	Torv
751	Härd	X	X	25	Skärslev	Sotig	X	X	Sand	0,1		1,5	3,25	Torv

Bilaga 4 Ritningsförteckning**HMAK 4577**

Halland
Stafsinge sn
Arvidstorp 1:168
L2022:5310
Arkeologisk förundersökning 2022

Ritningsnummer	Beskrivning	Ritningstyp	Skala
HMAK 4577	307, 361, 369, 394, 502, 532, 567, 617, 647, 671, 711, 728, 751	Sektionsritning	1:20

Bilaga 5 Fotolista**Fotonummer: 2024-05:1-7**

Halland
Stafsinge sn
Arvidstorp 1:168
L2022:5310
Arkeologisk förundersökning 2022

Fotonr:	Motiv:
2024-05-01	AH 611, AH 647, AH 671, AH 728, AH 751, foto mot NÖ
2024-05-02	AH 611, AH 647, AH 671, AH 728, AH 751, foto mot SÖ
2024-05-03	AH 611, AH 647, AH 671, AH 728, AH 751, foto mot NV
2024-05-04	AH 567 foto mot V
2024-05-05	AH 567 profil, foto mot V
2024-05-06	AH 381 exempel på anläggning som utgick, foto mot Ö
2024-05-07	AS 337, AS 345, AS 353, ASAS 361, AS 369, AH 307, foto mot NV

Bilaga 6 Makrofossilanalys rapport, Ida Lundberg Västernorrlands museum

VÄSTERNORRLANDS MUSEUM

Makrofossilanalys av ett prov från Smedjeholm, Stafsinge socken, Falkenberg kommun, Hallands län

*Arkeobotanisk rapport 2023:3
Ida Lundberg*

Bakgrund och provtagningsstrategi

Under den arkeologiska förundersökningen av boplatz L2022:5310 i Smedjeholm, Stafsinge socken, Hallands län togs 1 makrofossilprov in för analys. Provet (nr. 795.671) togs under ett sot- och kollager, i en grop som vid undersökningen tolkades vara en lågtemperaturugn eller ett sumphål. Makrofossilanalysen genomfördes av Ida Lundberg vid Västernorrlands museum.

Provbehandling

Provtagning utfördes av arkeologerna under den arkeologiska förundersökningen för att därefter skickas till Västernorrlands museum. Provernas volym mäts innan materialet vattensållas och flteras med sållar på 2 mm och 0,25 mm maskvidd. De olika fraktionernas volym mäts och torkas. Materialet genomsöks och artbestäms därefter under stereomikroskop med hjälp av referenslitteratur (Cappers et al. 2012; Mossberg & Stenberg 2018) och Ida Lundbergs referenssamling av recenta fröer och växtdelar. Enbart förkolnat material tillvaratogs och analyserades arkeobotaniskt. Mängden minerogent material, övrigt makrofossil och fynd uppskattas efter en fyrgradig skala där X står för låg andel och XXXX innebär en dominerande andel av provet. Provernas innehåll listas i Tabell 1.

Resultat

Tabell 1: Arkeobotanisk resultattabell

Makrofossilanalys		
Kontext/anläggning		Härd/ugn
Prov-ID		795.671
Volym innan flotering (cl)		155
Volym efter flotering, 2 mm maskvidd (cl)		10
Volym efter flotering, 0,25 mm maskvidd (cl)		9
Övrigt: X = Förekommer, XX = Vanlig, XXX = Rikligt, XXXX = Dominerande		
<i>Minerogent</i>	Sten	
	Grus	x
	Sand	xxxx
	Silt	x
	Lera	
	Järnhaltiga sandklumpar, inslag av brända organiska fragment	xxxx
<i>Organiskt material</i>	Träkol	xx
	Humus	xx
	Rötter	xxx
	Strå	x
	Kvist/grenfrag.	x
	Jordgryn/svampsporer (<i>Chenococcum</i> sp.)	xxx
<i>Animaliskt</i>	Maskägg	x
	Puppor	x

Tolkning

Det minerogena materialet visade att proverna främst bestod av sand med inslag av silt och grus vilket medför en väl-dränerad jordmån. Provet innehöll en riklig andel humus, träkol och enstaka strå- och grenfragment. Proverna innehöll därtill en hög andel levande rottrådar vilket medför en något högre risk för kontaminering mellan jordlager när rötterna tränger ner och luckrar upp jorden.

De järnhaltiga sandklumparna som innehöll brända organiska fragment och träkol antyder att materialet har utsatts för värme under en längre tid och visar likheter med material från andra ugnsanläggningar. De organiska fragmenten var för hårt brända för att kunna identifieras, men skulle kunna vara rester efter mattillagning eller någon annan process där organiskt material används. Järnhalten i de sandiga klumparna kan inte kopplas till metallsmide med tanke på den relativt låga andelen kol och avsaknaden av förglasad sand och slagg. En troligare tolkning är att järnet förekommer naturligt i marken eller har ansamlats under vattensjuka perioder.

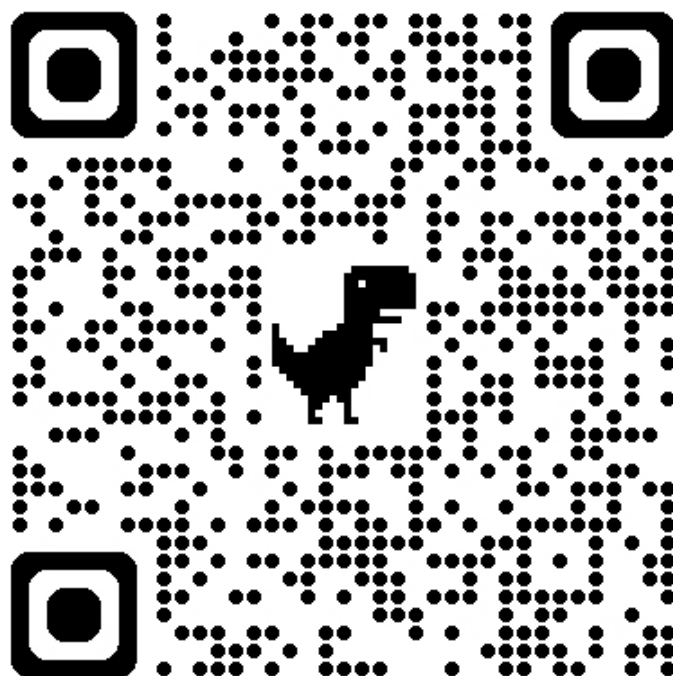
Frånvaron av arkeobotaniskt material beror möjligtvis på höga temperaturer, ogynnsamma bevaringsförhållanden, provtagning eller helt enkelt att någon aktivitet som lämnar efter sig arkeobotaniska spår inte skett just här.

Referenser

Cappers, R. T. J., Bekker, R. M. & Jans, J. E. A. 2012. *Digital Seed Atlas of the Netherlands* (2nd edition). Groningen: Groningen Institute of Archaeology.

Mossberg, B., Stenberg, L. & Ericsson, S. 2018. *Nordens flora*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.

**Hitta våra rapporter och
följ oss på våra sociala medier!**

KULTURMILJÖ
HALLAND

EN DEL AV HALLANDS KULTURHISTORISKA MUSEUM